

مقدمه

سبزی‌ها بخصوص پیاز نقش اساسی در زندگی انسان ایفا می‌نماید و مصرف آن بصورت تازه و طبخ شده در میان طبقات مختلف مردم ایران بسیار رایج است. پیاز به عنوان طعم‌دهنده و چاشنی در اکثر غذاها مورد استفاده قرار می‌گیرد. پیاز به عنوان مکمل و تقویت کننده سایر غذاها مورد استفاده قرار می‌گیرد و مصرف مقدار کم آن حجم زیادی از املاح معدنی و ویتامین‌های مورد نیاز را در اختیار بدن قرار می‌دهد. همچنین از نظر غذایی شامل درصدی از پروتئین، چربی، کربوهیدرات و مواد سلولزی می‌باشد و برای بیماران دیابتی و مبتلایان به چربی خون توصیه شده است. با توجه به اهمیت روز افزون مصرف پیاز و افزون جمعیت، نیاز به کشت و توسعه این محصول بسیار محسوس است.

مشخصات گیاه‌شناسی پیاز

پیاز با نام علمی (*Allium cepa*) از خانواده (*Alliaceae*)، گیاهی چند ساله است که عمدتاً به عنوان گیاهی دو ساله مورد کشت قرار می‌گیرد. این گیاه توسط بذر پیاز و یا پیازهای کوچک هوایی (پیازهایی که روی چتر تشکیل می‌گردد) قابل تکثیر است. پیاز جزء گیاهان تک لپه‌ای می‌باشد. ریشه بذری گیاه عمری کوتاهی داشته و ریشه‌های بعدی بصورت حلقه‌های مشخص و منظم از ساقه منشأ گرفته و رشد ثانویه نیز ندارند. برگ‌های گیاه به دو دسته تقسیم می‌شوند، فلس‌های پیاز که برگ‌های تغییر شکل یافته‌ای هستند، برای گیاه ارزش غذایی و ذخیره‌ای دارند و دیگر برگ‌ها سبز فتوسنتز کننده می‌باشند. بذر پیاز سیاه رنگ و زاویه‌دار در یک طرف محدب و در طرف دیگر صاف است.

در ایران ارقام بومی زیادی که دارای صفات مطلوبی هستند کشت می‌شود که این ارقام شامل پیازهای قرمز، سفید و صورتی هستند.

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی پیاز

پیاز	نام فارسی
onion	نام انگلیسی
<i>Allium cepa</i>	نام علمی
<i>Alliaceae</i>	خانواده

پیاز

PTMP/SK/R&D/A/ Onion01 /23022021

تعاونی پترو تمدن مهمام پارس

شکل ۱- آشنایی با بوته، برگ، گل، بذر و غده پیاز

داشت

پیاز در اکثر شرایط آب و هوایی قابل کشت می‌باشد. زراعت پیاز در مناطق با دمای معتدل و طول روز بلند، عملکرد و مرغوبیت بهتری دارد. واریته‌های مختلف پیاز، نسبت به طول روز و دما عکس‌العمل‌های متفاوتی از خود نشان می‌دهند. ابتدای فصل که هوا خنک‌تر است رشد رویشی قسمت‌های هوایی و توسعه ریشه بیشتر است. اما در فصل تابستان که هوا گرم‌تر است کربوهیدرات‌ها در فلس‌ها پیاز (قسمت خوراکی) ذخیره می‌شود و غده‌ها حجیم‌تر می‌گردند.

پیاز در انواع اراضی (رسی، آبرفتی، لومی، شنی) قابل کشت می‌باشد. اراضی مناسب برای کشت پیاز باید حاصلخیز، دارای مواد آلی زیاد و لومی شنی باشد. بهترین pH خاک برای کشت پیاز ۷ تا ۷/۵ می‌باشد. مهمترین عامل موثر بر عملکرد بالای پیاز استفاده از بذور مناسب است. برای خرید بذر باید دقت کرد، بذری

پیاز

PTMP/SK/R&D/A/ Onion01 /23022021

انتخاب شود که تمیز، عاری از بیماری‌ها، دارای قوه نامیه بالا، خصوصیات وراثتی خوب و سازگار با شرایط آب و هوایی محل کشت باشد. بذور ارقام مختلف پیاز با توجه به شرایط آب و هوایی متفاوت تولید می‌گردد، رشد پیاز از ۹۰ تا ۲۲۰ روز با توجه به نوع رقم متغیر است. میزان بذر مصرفی به عوامل زیادی از جمله هدف از کاشت، بافت خاک، نحوه تهیه بستر و عوامل آب و هوایی بستگی دارد. میزان مصرف بذر ۱۰ تا ۱۲ کیلوگرم در هکتار است که به روش دست پاش و با استفاده از کارگران مهار پاشیده می‌شود. در کاشت مکانیزه که با دستگاه بذر کار پیاز انجام می‌شود، میزان بذر مصرفی ۴ تا ۵ کیلوگرم در هکتار می‌باشد.

کشت بهاره: در این نوع کشت به دو صورت کشت مستقیم بذر در مزرعه و همچنین به صورت نشاء انجام می‌گیرد. زمان کاشت بذر جهت کشت مستقیم بذر از دهه دوم اسفند تا دهه دوم فروردین می‌باشد و زمان انتقال نشاء در اردیبهشت ماه صورت می‌گیرد.

کشت پاییزه: این نوع کشت نیز به دو صورت کشت مستقیم بذر در مزرعه و همچنین بصورت نشاء انجام می‌گیرد. زمان کاشت بذر جهت کشت مستقیم بذر از نیمه دوم شهریور ماه تا نیمه اول مهر ماه و انتقال نشاء نیمه اول فروردین ماه می‌باشد.

شکل ۲- مزرعه پیاز

داشت

پیاز در دوره رویشی احتیاج به آب فراوانی دارد و در صورت تنظیم نبودن دور آبیاری پیاز به کمبود آب واکنش نشان داده و عملکرد به صورت چشمگیر کاهش پیدا می‌کند. با توجه به سطحی بودن ریشه پیاز و نیاز فراوان آبی باید دائما پایه بوته از نظر میزان رطوبت خاک بررسی و نسبت به تامین آن اقدام گردد.

دوره آبیاری در طول یک فصل رویشی بستگی به نوع خاک، دمای محیط، رقم محصول و سن گیاه متغیر بوده و از ۳ تا ۸ روز متفاوت می‌باشد. در مراحل ابتدای کاشت و در مرحله نزدیک برداشت پیاز نیاز آبی آن کمتر شده و در صورت آبیاری بیش از حد، مزرعه دچار خسارت و کاهش عملکرد می‌شود.

شکل ۳- آبیاری قطره‌ای مزرعه پیاز

با توجه به طولانی بودن دوره داشت پیاز، سطحی بودن ریشه‌ها و همچنین تعداد زیاد دفعات آبیاری و شستشوی مواد غذایی خاک، کودهای آلی و شیمیایی کاشت پیاز از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. از مهمترین فاکتورهای موثر عملکرد مطلوب، مدیریت صحیح کوددهی است. با توجه به آزمون خاک می‌توان مزارع پیاز از کودهای حیوانی پوسیده و همچنین کودهای شیمیایی استفاده نمود.

برای غنی سازی خاک مزرعه می‌توان از کود دامی پوسیده به میزان ۳۰ تا ۴۰ در هکتار استفاده کرد. کودهای حیوانی باعث حفظ رطوبت خاک، بهبود شرایط یکی و تامین مواد آلی خاک می‌شوند. کودهای حیوانی باید مدتی قبل از کاشت با خاک مخلوط گردند. پیاز به عناصر غذایی زیاد دارد.

کودهای فسفره و پتاسه را هنگام آماده سازی و قبل از کاشت به زمین اضافه می‌گردند. پیاز یکی از محصولات پر توقع نسبت به پتاسیم بوده و در اثر کمبود آن مقاومت گیاه به تنش آبی و بیماری‌ها کاهش پیدا می‌کند. لذا نیاز می‌باشد عنصر پتاسیم را به حد کافی در اختیار گیاه پیاز قرار گیرد.

کودهای ازته را به مقدار خیلی کم می‌توان قبل از کاشت مصرف کرد و بقیه نیاز کودی ازته را در طول فصل رشد همراه با آب آبیاری در مزرعه استفاده نمود. کودهای ازته از مهمترین عناصر پایه تغذیه مزارع پیاز می‌باشند و باید بصورت سرک در تمام مراحل رشد پیاز با توجه به میزان نیاز گیاه مصرف گردند.

برداشت

پیاز گیاهی با طول دوره رشد طولانی می‌باشد که با توجه به نوع آب و هوا، تاریخ برداشت آن متفاوت می‌باشد. بطور کلی برداشت پیاز موقعی انجام می‌گیرد که قسمت‌های هوایی آن زرد و خوابیده باشد.

برداشت پیاز در مناطقی که دارای آب و هوای خنک می‌باشد موقعی صورت می‌گیرد که بین ۳۰ تا ۵۰ درصد برگ‌ها به طرف پایین خمیده و افتاده است و در مناطقی که دارای آب و هوای گرم می‌باشد بهترین زمان برداشت موقعی می‌باشد که بین ۷۰ تا ۹۰ درصد برگ‌های پیاز به طرف پایین خمیده باشد.

نکته قابل توجه در برداشت پیاز، نوع کشت (ردیفی یا کرتی) می‌باشد که هر کدام عملیات برداشت متفاوتی دارد. در کشت‌های ردیفی از وسایل برداشت مکانیزه استفاده و برداشت زودتر انجام می‌شود ولی در روش کرتی عملیات برداشت بصورت سنتی و با کارگر انجام می‌گیرد. در این روش‌ها کارگران با داس برگ‌ها را بریده و جمع‌آوری کرده و به دنبال آن غده‌های پیاز را با بیلچه‌های کوچک از زمین خارج و سپس غده‌های تمیز شده را در کیسه‌های نخی یا تورهای نایلونی و یا جعبه‌های کارتونی قرار داده و به بازار فروش حمل می‌کنند.

شکل ۴- برداشت دستی پیاز

پیاز

PTMP/SK/R&D/A/ Onion01 /23022021

منبع

مرادی، ابوالقاسم؛ رضایی، علیرضا. (۱۳۸۶). زراعت پیاز. اصفهان: سازمان جهاد کشاورزی استان اصفهان

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

PTMP/SK/R&D/A/ Onion01 /23022021

